

**ТЭМА ЎЗ'ЯДНАННЯ БЕЛАРУСКАГА НАРОДА
Ў АДЗІНАЙ НАЦЫЯНАЛЬнай ДЗЯРЖАВЕ
Ў ПУБЛІЦЫСТЫЦЫ М. ТАНКА 30-х гг. XX ст.**

П. Л. Дарашчонак

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
бул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
pdoroshhyonok@mail.ru*

Прааналізаваны публіцыстычныя артыкулы М. Танка, прысвечаныя барацьбе народа Заходняй Беларусі за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне ад улады Польшчы.

Ключавыя словы: газета; публіцыстыка; заходнебеларуская паэзія; літаратурны маладняк; кансалідацыя нацыянальных сіл.

**THE THEME OF THE REUNIFICATION OF THE BELARUSIAN
PEOPLE IN A SINGLE NATIONAL STATE IN M. TANK'S
JOURNALISM OF THE 30S OF THE TWENTIETH CENTURY**

P. L. Doroshchenok

*Belarusian State University,
9, Kalvariyskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: P. L. Doroshchenok (pdoroshhyonok@mail.ru)*

M. Tank's journalistic articles devoted to the struggle of the people of Western Belarus for social and national liberation from the power of Poland are analyzed.

Key words: newspaper; journalism; Western Belarusian poetry; literary youth; consolidation of national forces.

Сёлета спаўняецца 110 гадоў з дня нараджэння М. Танка (Яўгена Іванавіча Скурко). Таленту паэта і палымянага публіцыста давялося прайсці суровую загартоўку ва ўмовах напружанай барацьбы жыхароў Заходняй Беларусі за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне ад прыгнёту панскай Польшчы ў 20–30 гг. XX ст.

Пачатак 1930-х гг. для Яўгена Скурко цесна звязаны з удзелам у падпольнай камсамольскай рабоце. За выпуск першага нумара

беларускага літаратурна-палітычнага «Часопіса для ўсіх», актыўную падпольную дзейнасць яго арыштавалі 27 красавіка 1932 г. Юнак трапіў у віленскую турму «Лукішкі», дзе правёў за кратамі цэлы месяц.

Друкавацца ён пачаў у 1932 г. у часопісе «Пралом», які выдаваў з паэтам Я. Гарохам, змяшчаў свае вершаваныя творы ў «Часопісе для ўсіх», газетах-аднадзёнках «На пераломе» і «Беларускае жыццё». У аднадзёнцы «Беларускае жыццё» (выдадзена ў Львове) быў змешчаны першы верш «Заштрайкавалі гіганты-коміны», які аўтар упершыню падпісаў псеўданімам Максім Танк.

Знаходзячыся на нелегальным становішчы, паэт і публіцыст наладжваў рэвалюцыйную дзейнасць на Віленшчыне і Наваградчыне. Праца на пасадзе інструктара ЦК камсамола Заходняй Беларусі (1932–1933 гг.) была пастаянна звязана з рызыкай для жыцця. Яго некалькі разоў затрымлівалі польскія ўнутраныя органы. Цэлы год – з мая 1933 да мая 1934 г. – М. Танк прасядзеў у віленскай турме «Лукішкі». У канцы 1933 г., падчас знявольнення ў турме, выдаваў пры падтрымцы палітвязняў рукапісны часопіс «Краты» (усяго выйшла 6 нумароў), у якім былі змешчаны яго ўласныя вершы і творы паэтаў П. Пестрака, В. Таўлая і інш. У другой палове 1930-х гг. вёў «Беларускую калонку» ў польскім выданні «Propostu», супрацоўнічаў у «Беларускім летапісе», у часопісе «Калоссе». У гэтых і іншых выданнях друкаваў свае вершы, апавяданні, літаратурна-крытычныя і публіцыстычныя артыкулы. Неўзабаве малады паэт быў зняволены на новы тэрмін – з верасня да снежня 1934 г.

Адной з важных падзей у біяграфіі М. Танка стаў яго актыўны ўдзел у выпуску заходнебеларускай газеты «Наша воля» – друкаванага органа КПЗБ. Максім Танк вёў у газеце літаратурны аддзел і кожны месяц змяшчаў на яе старонках новыя вершы, праязныя творы, друкаваў крытычныя артыкулы аб паэзіі М. Машары, перакладзеныя на беларускую мову творы М. Горкага: «Песня аб Буравесніку» (НВ, 1936, № 10), «Песня аб Сокале» (НВ, 1936, № 11). Публікацыя М. Танка «На новы шлях» (НВ, 1936, № 12) была прысвечана актуальнаму пытанню – неабходнасці арганізацыі Саюза беларускіх пісьменнікаў у Заходняй Беларусі.

У другой палове 30-х гг., асабліва ў перыяд згуртавання сіл Народнага фронту, М. Танк у сваіх літаратурна-крытычных і публіцыстычных творах актыўна развіваў ідэю кансалідацыі рэвалюцыйных сіл краіны ў барацьбе за шчасце і волю. У сваіх артыкулах, апублікаваных у

заходнебеларускай перыёдыцы таго часу, ён сцвярджаў прынцыпы праўдзівасці і народнасці, высокай ідэйнасці. М. Танк настойліва працаваў ў галіне тэарэтычнага асэнсавання актуальных праблем літаратурна-мастацкага працэсу.

Артыкул «Міхась Васілёк», надрукаваны ў часопісе «Калоссе» – гэта не толькі аналіз творчасці таленавітага паэта, але і разважанні аб лёсе беларусаў, якія гадамі таміліся пад чужой уладай. Асоба М. Васілька становіцца ў М. Танка выразнікам жыццёвага крэда цэлай плеяды аўтараў, якія займалі перадавыя пазіцыі ў беларускай літаратуры, ішлі да мастацкай праўды шляхам аналізу рэальнага жыцця. Вобразна, з пачуццём гонару за чалавека працы М. Танк пісаў, што за паэтычнымі радкамі М. Васілька мы «бачым працоўнага беларуса ў руках з сьвүнёй, які, дзесь сярод поля, падставіўшы пад вецер шырокія грудзі, прысягае свайму народу, сваёй матцы – Беларусі» [1, с. 97–98]. У артыкуле аб творчасці Міхася Васілька М. Танк пісаў, што антыбеларуская пазіцыя польскіх улад, арышты і праследаванні, задушлівая атмасфера сялянскага жыцця не дазвалялі паэту шырока разгарнуць творчыя крылы, каб з вяршынь мастацкага слова цалкам ахапіць падзеі жыцця.

У публікацыі пад загалоўкам «На дапамогу моладзі», змешчанай у «Беларускім летапісе», М. Танк пісаў аб тым, што ў беларускім руху, асабліва ў вёсцы, прыкметна звужалася колькасць сваёй інтэлігенцыі. На гэта ўплывалі розныя фактары – катастрофічнае становішча беларускага школьніцтва, забарона дзейнасці нацыянальных культурна-асветніцкіх арганізацый і пагаршэнне матэрыяльнага стану сялянства. М. Танк адзначаў, што перад грамадствам, нацыянальнымі культурна-асветніцкімі арганізацыямі стаіць найважнейшая задача: *«устрымаць гэту паваротную хвалю нашай моладзі з сярэдніх і вышэйшых школ, даць ім магчымасць вучыцца, акрэпнуць, стаць на ногі!..* Гэта не толькі створыць умовы росту кадраў нашай інтэлігенцыі, гэта паслужыць запарукай цяжнейшай сувязі інтэлігенцыі з народам, з якога яна выйшла і будзе выходзіць, – з народам, з грамадзянствам, якое сваёй ахвярнасцю дасць ёй умовы больш інтэнсіўнай працы на родных загонах» [2, с. 203].

Артыкул М. Танка «Стрэхі за гасцінцам (М. Машара – “З пад стрэх саламяных”», надрукаваны ў 1937 г. у «Беларускім летапісе», быў не толькі аглядам паэтычнай творчасці таленавітага заходнебеларускага паэта, але і своеасаблівым маніфэстам аўтара, прысвечаным ролі паэтычнага слова ў фарміраванні актыўнай грамадзянскай пазіцыі сялянства на шляху да лепшай будучыні: «Міхась Машара тыповы паэт

вёскі, вёскі каторая стаіць водаль ад вялікіх гасцінцаў, па якіх ідуць людзі, скрыпяць калёсы абозаў з сялянскай бядой... Куды яны ідуць? І дзе мэта? Не відаць яе з прасёлачных дарог ды з меж... Толькі паэт чуе, што там, куды ідуць людзі, недзе ёсць шчасце, і яны яго здабудуць і здабудуць для ўсіх» [3, с. 161]. М. Танк быў цвёрда ўпэўнены ў тым, што працоўны беларус заслугоўвае лепшай долі. Аналіз лірыкі М. Машары, аўтар дапоўніў уласнымі высновамі: у літаратуры адбываецца наплыў новых сіл, ёсць радыкальныя змены на ідэалагічным і мастацкім грунце, пераацэньваюцца старыя каштоўнасці, вядзецца пошук новых формаў.

Размова аб перспектывах развіцця айчыннай паэзіі і прозы атрымала працяг у артыкуле «Крыніцы нашай творчасці», змешчаным у пачатку 1938 г. на старонках «Беларускага летапісу». Аўтар артыкула лічыў сур'ёзным прабелам у літаратурным працэсе запознены зварот да этнаграфічных збораў беларускіх песень і казак, пісаў пра неабходнасць больш глыбокага і грунтоўнага пазнання народнай творчасці, яе важнасці і з мастацкага боку. М. Танк адзначаў, што ў барацьбе паміж прыхільнікамі даўніны і літаратурным маладняком важна не захапляцца хвараблівым фабрыкаваннем адарваных ад жыцця метафараў, існуючых шаблонаў, кіравацца не сляпым перапісваннем, а творчай перапрацоўкай бяспэчных россыпаў народнай творчасці [4, с. 24].

Артыкул М. Танка «Літаратурны маладняк і крытыка» (Беларускі летапіс, 1938, № 4–5) быў прысвечаны перспектывам дзейнасці беларускага літаратурнага фронту. У літаратурных колах не існавала агульных тэндэнцый у творчасці, а паняцце аб здаровай крытыцы адсутнічала не толькі ў большасці тагачаснага грамадства, але і ў асяроддзі інтэлігенцыі. Аўтар рэзка крытыкаваў «паваенных пісьменнікаў», якія аказаліся пасля «нашаніўскага перыяду» ў літаратурным тупіку. Знаходзячыся на мяшчанскіх пазіцыях ці пад уплывам мяшчанскіх поглядаў, яны былі мала зацікаўлены жыццём народных мас, пры гэтым ахвотна карыстаючыся кідкімі паняццямі «народ», «свабода», «барацьба», «адраджэнне». Яны гучна называлі сябе «бунтарныя», «пралетарскія», «сялянскія паэты-адраджэнцы», «футурыстычныя наватары» і г. д. Толькі значна пазней праявілася сапраўднае аблічча «мяшчанскай літаратуры», якая аказалася няздольнай адпавядаць новым выклікам часу. І толькі з'яўленне новых творчых сіл прывяло да актывізацыі грамадскага жыцця і мастацтва. М. Танк адзначаў, што «гэта мог даць і даў маладняк, які выйшаў з народу і з народамі

прайшоў па этапах і тварыў, не перарываючы з ім жывой сувязі». Што датычылася крытычных нататак мяшчанскіх паэтаў, то, па перакананні аўтара артыкула, іх творы «ніколі не будуць мерай грамадскіх думак, мастацкіх вартасцяў беларускай літаратуры ў шырэйшым яе значэнні» [5, с. 78].

З-за цэнзурных абмежаванняў і праследаванняў з боку дэфензівы М. Танк амаль не меў магчымасці адкрыта пісаць у легальнай прэсе аб канчатковай мэце рэвалюцыйнай барацьбы заходнебеларускіх патрыятычных сіл – уз'яднання беларускага народа ў адзінай нацыянальнай дзяржаве. Але думкі паэта і публіцыста, апублікаваныя ў яго дзённікавых запісах пад назвай «Лісткі календара», сведчылі менавіта аб гэтым. Публіцыстыка М. Танка 1930-х гг. XX ст. была цесна звязана з мужнай і гераічнай барацьбой заходнебеларускага народа за свабоду і незалежнасць ад панскай Польшчы. Нацыянальны вызваленчы рух з'яўляўся жыватворнай крыніцай яго паэтычнай творчасці, а надзённыя праблемы літаратурнага і грамадска-палітычнага жыцця паэт аналізаваў у публіцыстычных артыкулах, нарысах, нататках. М. Танк у публікацыях на старонках газеты «Наша воля», «Propostu», «Беларускім летапісе», часопісе «Калоссе» і іншых выданняў імкнуўся да ўсебаковага адлюстравання народнага жыцця, раскрыцця талентаў і здольнасцей лепшых прадстаўнікоў беларускага народа. Праз кансалідацыю ўсіх творчых сіл – празаікаў, паэтаў, літаратараў, публіцыстаў – М. Танк пракладаваў шляхі да стварэння незалежнай беларускай прэсы, скіраванай на будаўніцтва лепшай будучыні ў сваёй нацыянальнай дзяржаве.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. *Танк М.* Міхась Васілёк / Калоссе. 1936. С. 97–99.
2. *Танк М.* На дапамогу моладзі / Беларускі летапіс. 1937. № 9. С. 203.
3. *Танк М.* Стрэхі за гасынцам (М. Машара – «3 пад стрэх саламяных») / Беларускі летапіс. 1937. № 8. С. 161–164.
4. *Танк М.* Крыніцы нашай творчасці / Беларускі летапіс. 1938. № 2. С. 22–25.
5. *Танк М.* Літаратурны маладняк і крытыка / Беларускі летапіс. 1938. № 4–5. С. 77–83.